

STUDENTARBEID

Studium: Vernepleie

Emnenamn: Global knowledge

Emnekode: GK300

Vurdering: Mappedeksamen

(kode og type vurdering – mappe, heimeeksamen, prosjekt)

Kandidat/Tittel: Lisa Odden Skogstad: Hvilken synspunkter har 3 Zambiske lærere på hvordan skolen forbereder utviklingshemmede elever til å klare seg i det Zambiske samfunn?

Innlevert dato: 16.05.2014

Tal nummererte sider: 22

Sammendrag

I Zambia får ikke mennesker med betraktelige funksjonsnedsettelse lov til å gå på vanlige skoler med andre barn. Noen av dem får muligheten til å gå på spesial skoler hvor undervisningen skal være mer tilpasset deres nivå og læringsbehov. Da med tanke på at de skal klare å skaffe seg nok ressurser for å overleve, og i forhold til å beherske og følge sosiale settinger i den grad at de blir sosialt akseptert i samfunnet. Jeg ønsket å finne ut hvordan skolen forbereder utviklingshemmede elever til å klare seg i det Zambiske samfunnet, og i den forbindelse intervjuet jeg 3 Zambiske lærere og fikk deres synspunkter på dette. Skolene er mest opptatt av at barn med utviklingshemming skal lære seg ADL- ferdigheter, når de mener at mestring av disse type ferdigheter bidrar til overlevelse, selvstendighet og sosial aksept. Det er imidlertid ett problem at Zambiske spesialskoler sliter med ressursmangel, og dette påvirker deres muligheter til å lære elevene det de trenger av kunnskap og ferdigheter. Det er uklart om skolen har noen spesiell innvirkning i det hele tatt, i forhold til hvordan deres elever klarer seg i samfunnet senere. Kanskje bidrar skolen med at noen utviklingshemmede får ett godt liv og klarer seg bra i samfunnet, men det virker som de hjelper langt fra alle elevene sine.

Summary

In Zambia, people with severe disabilities are not allowed to attend regular schools with other children. Some get the opportunity to attend special schools. Here the education is supposed to be more customized their level and needs so they can be able to take care of themselves later in life. They should be able to acquire enough resources to survive, and learn to cope with and follow social rules so they are socially accepted in the society. I wanted to find out how schools in Zambia prepare intellectual disabled pupils so they can survive in the society. I interviewed three Zambian teachers, and got their opinion about the case. Schools for intellectual disabled children are most concerned with teaching them Activities of daily living when they believe such skills contribute with survival and social acceptance. However, special schools in Zambia are struggling with lack of resources and this affects the schools ability to teach the pupils important knowledge and skills. It is uncertain if the school have any influence at all considering how the pupils are doing in the society later. Perhaps the school contributes in a way, which provides some people with intellectual disabilities to do well in the society and to have a good life, but it seems like they cannot help all their pupils.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Hvorfor er Global Knowledge relevant?.....	2
2.0 Metode	2
2.1 Kvalitativt intervju.....	3
2.2 Valg av Informanter.....	3
2.3 Presentasjon av informantene	3
2.4 Etiske hensyn	4
2.5 Kildevalg og kildekritikk.....	4
3.0 Teori.....	5
3.1 Hva er kultur?	5
3.2 Det Zambiske samfunn	6
3.2.1 Zambisk kultur, verdier og normer	7
3.3 De undertryktes pedagogikk	8
3.4 Utviklingshemming	9
3.5 ADL-aktiviteter	9
4.0 Empiri.....	10
4.1 Hva lærer utviklingshemmede på skolen i Zambia?.....	10
4.2 Hvilke mulighet har utviklingshemmede til å klare seg i det Zambiske samfunn?	12
5.0 Drøfting.....	13
5.1 Hva lærer utviklingshemmede på skolen i Zambia?.....	14
5.2 Hvilke mulighet har utviklingshemmede til å klare seg i det Zambiske samfunn?	16
6.0 Avslutning	18
7.0 Litteratur.....	20

1.0 Innledning

Jeg er en vernepleier student som har valgt ett emne som kalles Global Knowledge som en del av studiet. Dette emne handler om å forstå ulike kulturer og samfunn. I forbindelse med emne Global Knowledge oppholdt jeg meg tre måneder i Zambia hvor jeg hadde praksis. Jeg skulle også skrive en oppgave med relevans til emnet og vernepleierfaget. Jeg valgte å skrive om skolegang for utviklingshemmede i Zambia.

Alt for mange barn med funksjonsnedsettelse får ikke den skolegangen de har rett på. Dette er spesielt tilfelle i land med lav eller middels inntekt. I de tilfellene hvor funksjonshemmede får gå på skole, integreres de ikke i vanlige klasser, og kvaliteten på undervisningen er ikke alltid bra (Global Campaign for Education, 2014). Tidligere har jeg hatt praksis i spesialklasser for utviklingshemmede på skole i Norge. Jeg mener at undervisningen her ble tilpasset hver enkelt elev sitt funksjonsnivå, og jeg opplevde flere ganger å se fremgangen elevene gjorde. Gjennom min deltakelse i Global Knowledge hadde jeg praksis på en skole for funksjonshemmede i Zambia. Her observerte jeg at utgangspunktet var veldig annerledes enn Norge. På denne skolen var elever med både med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse i samme klasse. Skolen gir undervisning fra 1-12 klasse, og istedenfor å dele klassene inn etter funksjonsnivå var det delt inn i to aldersgrupper: Fra 5-12 år og fra 12 år og oppover. Ut fra mitt perspektiv følte jeg undervisningen på denne skolen var lite tilpasset hver enkeltes funksjonsnivå, og jeg oppfattet at elevene hadde lite eller ingen fremgang. Ingen av elevene kunne lese, og jeg opplevde at lærerne var mer opptatt av å gi elevene kunnskap om enkle ting som å stille seg o.l. Dette gjorde meg nysgjerrig på hva lærerne anser som viktig at utviklingshemmede lærer på skolen. Ut ifra mitt norske opphav oppfatter jeg det som en selvfølge at de mest nødvendige ferdighetene man lærer på skolen er å lese og skrive. Zambia har ett helt annet utgangspunkt enn Norge. Det finnes f.eks. mange analfabeterer, så utviklingshemmede skiller seg ikke ut om de ikke er lese og skrivekyndige (NORAD, 2009). Dessuten er arbeidsledigheten i Zambia høy, og det er grunn til å tro at mennesker med utviklingshemming dessverre ikke stiller særlig sterkt i konkurransen om arbeid (NORAD, 2003). Dette fikk meg til å tenke at kanskje det vi anser som viktig at utviklingshemmede lærer i Norge, ikke nødvendigvis er spesielt viktig for utviklingshemmede å kunne i det Zambiske samfunn. Jeg ble nysgjerrig på hvilken funksjon skolen i Zambia har for utviklingshemmede. Tilrettelegger lærerne undervisningen på en måte som skal forberede elevene mest mulig til å klare seg i det Zambiske samfunnet? For få ett bedre innblikk i dette

har jeg intervjuet tre lærere som underviser funksjonshemmede, og ut fra dette har jeg formulert problemstillingen slik:

Hvilken synspunkter har 3 Zambiske lærere på hvordan skolen forbereder utviklingshemmede elever til å klare seg i det Zambiske samfunn?

Jeg har 2 forskningsspørsmål som jeg tror vil bidra til å gi meg en bedre forståelse av problemstillingen.

1. Hva lærer utviklingshemmede på skolen i Zambia?
2. Hvilke mulighet har utviklingshemmede til å klare seg i det Zambiske samfunn?

1.1 Hvorfor er Global Knowledge relevant?

I Norge bor det mange mennesker som har vokst opp i ulike land og innen ulike kulturer. Det er derfor ikke usannsynlig at jeg vil møte brukere og pårørende fra andre kulturer når jeg starter i arbeid. Jeg mener Global Knowledge har relevans for meg som vernepleier når dette kurset har gitt meg mye kunnskap om å møte mennesker fra andre kulturer. Gjennom Global Knowledge har jeg lært en hel del om hvordan kulturen vi vokser opp i påvirker våre handlinger, tanker og livssyn. Jeg forstår at mennesker fra forskjellige kulturer kan ha ulike syn på hva som er rasjonelt, og handlinger som ikke virker rasjonelle for meg kan være rasjonelle for andre. Jeg tror Global Knowledge har åpnet synet mitt på en slik måte at jeg lettere kan forstå hvorfor andre tenker annerledes enn meg. Dette tror jeg igjen kan bidra til at jeg kommuniserer bedre med mennesker fra andre kulturer, og jeg føler jeg har bedre forutsetninger for å hjelpe dem på en god måte etter Global Knowledge.

2.0 Metode

Metode er ett redskap for å få mer informasjon om det man undersøker, og valget av metode avhenger av hva en ønsker å undersøke (Dalland, 2012). I denne oppgaven har jeg benyttet kvalitativ metode. Velger man å benytte denne metoden er man opptatt av å finne meningen, holdninger og verdier bak ett fenomen. Data man får via kvalitativ metode er vanskelig å tallfeste, men har den fordelen at man kommer dypere inn på emnet man undersøker (Tjora, 2011). Jeg har valgt kvalitativ metode fordi man da går grundigere inn og gransker fenomenet. Dette skriver Johannessen, Tuftes & Christoffersen (2011) er en fordel når man skal undersøke noe man vet lite om. Formen for kvalitative metodene jeg har valgt å bruke er intervju.

2.1 Kvalitativt intervju

Tjora (2011) skriver at kvalitative intervjuer brukes når man er ute etter informantenes syn på verden. Man får ett innblikk i deres holdninger, meninger og erfaringer rundt ett fenomen.

Når man bruker intervju som metode, avhenger man av at informantene svarer ærlig og åpent for å få ett resultat som stemmer overens med virkeligheten. Man er derfor nødt til å vurdere informantene sine kritisk etter bl.a. om hvor mye erfaringer de har rundt fenomenet man undersøker, og hvor ærlig man tror de svarer. Tjora (2011) nevner at det er viktig å skape en avslappet stemning hvor informantene føler det er greit å snakke åpent om temaet man undersøker. Da jeg intervjuet mine informanter benyttet jeg intervjuguide, men jeg forsøkt å stille åpne spørsmål så informanten kunne fortelle det de selv følte var viktig. Med åpne spørsmål innhentet jeg mye relevant informasjon som jeg ellers ville gått glipp av.

2.2 Valg av Informanter

Jeg fant mine informanter personlig gjennom samtaler på praksisplassen og workshop arrangert av emne ansvarlig for Global Knowledge. Valg av informanter har jeg gjort på grunnlag av hvor mye kunnskap de har om utdanning til utviklingshemmede. Jeg valgte å bruke tre informanter, og antallet er satt i forhold til oppgavens størrelse. Alle informantene jeg har plukket ut er lærere for barn med spesielle behov, og de har utdanning og jobb erfaring innen dette. Med denne utdanningen mener jeg de har den kunnskapen som trengs for å vite hva barn med utviklingshemming burde lære for å klare seg i samfunnet. Jeg har kun intervjuet kvinner, og dette er fordi jeg ikke fant noen menn som hadde den kunnskapen eller erfaringen jeg så etter i mine informanter. To av informantene arbeider på samme sted, men med barn i forskjellige aldre. Grunnen til at jeg har valgt to informanter fra samme arbeidsplass er mangel på gode informanter. Når jeg har forhørt meg rundt er det få som har kunnskap om mennesker med utviklingshemming, og det er få som har en utdanning som gjelder barn med spesielle behov.

2.3 Presentasjon av informantene

Jeg ønsker å bruke navn på informantene når jeg presenterer empirien. Dette gjør jeg så det skal være enklere for leser å følge med på hvilken informant som sier hva. På grunnlag av etiske årsaker som gjelder anonymisering av informantene bruker jeg fiktive navn. Jeg velger å kalle dem Amy, Helen og Iren. Jeg vil gi en kort presentasjon av hver informant.

Amy er lærer for barn med spesielle behov, og har utdannelse innen dette på universitetet. Hun jobber på en vanlig skole, men i en spesialklasse for døve barn. Hun arbeider for det meste på skolen, men det hender også hun reiser rundt i hjemmene til barn med spesielle behov og informerer og veileder foreldrene.

Helen og Iren er også lærere for barn med spesielle behov, og har bachelorgrad innen dette. De arbeider på en spesialskole hvor det kun går elever som har så store funksjonsnedsettelse at de ikke får lov til å gå på vanlige skoler. Helen er lærer for de eldste elevene på skolen som er i aldersgruppen mellom 12-23 år, mens Iren arbeider med de yngste elevene fra 5-11 år.

2.4 Etiske hensyn

I en undersøkelse hvor man arbeider med mennesker er det noen etiske hensyn man må ta. Gjennom undersøkelsen kan man komme over sensitiv informasjon om personer, og slik informasjon skal ikke komme på avveie. I tillegg er det viktig at de som deltar i undersøkelsen er klar over hvilke rettigheter de har i forhold til å delta, samt informasjon om hva slags undersøkelse de er med på. Informantene skal informeres om at de har mulighet til å avslutte samarbeidet når som helst i prosessen, og at de ikke er nødt til å svare på alle spørsmålene hvis de ikke ønsker det. Ett annet viktig etisk prinsipp handler om anonymisering. Det skal ikke være med noe informasjon i oppgaven som kan avsløre hvem som har vært involvert. Det vil si at informasjon som navn, fødselsdato og andre avslørende opplysninger ikke skal nevnes (Tjora, 2011).

2.5 Kildevalg og kildekritikk

I en forskningsprosess tar man mange valg som vil ha betydning for resultatet. Derfor er det viktig at man vurderer resultatenes reliabilitet og validitet. Reliabilitet betegner hvor pålitelig resultatet er. For å unngå at resultatet er upålitelig må man forsøke å unngå, eller ta i betraktning elementer som kan påvirke resultater. Validitet omhandler hvor gyldig resultatet er (Tjora, 2011).

Når man benytter kvalitative intervju for å innhente data, vil reliabiliteten og validiteten på resultatet avhenge mye av informantene. Tjora (2011) skriver at noen informanter lett forsøker å svare det man tror intervjueren vil høre. For å unngå dette har jeg forsøkt å stille så åpne og lite ledende spørsmål som mulig. Alle kulturforskjellene mellom meg og

informantene kan også utfordre reliabiliteten. Kultur påvirker hvordan vi oppfatter verden, og jeg kan oppfatte spørsmål og svar helt annerledes enn hva mine informanter gjør. For å forsøke å forhindre slike feilkilder, har jeg brukt kontroll spørsmål hvor jeg spør liknende spørsmål for å få ett inntrykk om de svarer det samme. Jeg har også i tillegg til intervjuene hatt mye uformelle feltsamtaler med informantene mine, og disse samtalene har jeg brukt for å sammenlikne om svarene jeg fikk var relativt like. Mitt inntrykk var at informasjonen jeg fikk gjennom intervju, feltsamtaler og kontroll spørsmål samsvarte. To av informantene har jeg i midlertidig også hatt mulighet til å observere i praksis, og min erfaring er at det de svarer på intervjuene ikke alltid samsvarte med det jeg observerte.

I Zambia finnes det ikke nasjonale statistisk databaser, og det er derfor en utfordring å finne statistikker som omhandler det zambiske samfunn. I oppgaven har jeg benyttet noe eldre statistikk om arbeidsledighet, fattigdom og analfabeterer i Zambia. Jeg har forsøkt å finne statistikker av nyere dato, men har ikke klart å oppdrive dette. Det er dermed ikke sikkert at tallene stemmer helt overens med situasjonen i Zambia i dag.

3.0 Teori

I denne delen vil jeg legge frem teori jeg mener er relevant for å kunne forstå, og for å kunne svare på problemstillingen. Først skriver jeg noe om hva kultur er og hvordan det påvirker våre handlinger, verdier osv. Videre skriver jeg kort om det Zambiske samfunn, hvor jeg legger frem hvordan situasjonen er i dag, og om hvilke verdier som er viktige i kulturen. Jeg skriver også noe om de undertryktes pedagogikk, og hvordan den kan opprettholde makten hos undertrykkerne. Til slutt forklarer jeg kort hva utviklingshemming og ADL-aktiviteter er.

3.1 Hva er kultur?

Begrepet kultur er komplekst sammensatt og kan forstås og defineres på flere måter. Kultur kan benyttes når man snakker om f.eks. aktiviteter, livsformer, meningsfelleskaper osv. Felles for alle kulturforståelser er at dette er ett fenomen skapt av mennesker (Dahl, 2013).

Mennesker innen samme kultur deler ofte samme verdier, tradisjoner, normer, koder, symboler, ideer osv., og dette overføres fra generasjoner. Kultur har betydning for levesett og tankemønstre vi velger å støtte oss til. Menneskene som lever i samme kultur har en mengde fellestrekk som gjenspeiles i deres væremåter, ferdigheter og oppførsler, og disse

fellestrekkene anses ofte som å være karakteristisk for den bestemte kulturen (Dahl, 2013). Geert Hofstede, definerte i 1980 (sitert av Dahl, 2013, s. 49) kultur som «*den kollektive mentale programmering som skiller medlemmene av en menneskegruppe fra en annen*». Han mener at selv om det er mange ulike subkulturer, verdier og meninger innen en kultur, har de felles essensialistiske verdier. Altså en slags kjerne av felles verdier innad i kulturen.

3.2 Det Zambiske samfunn

Zambia er en relativt ung stat. Landet var en del av den britiske kolonialiseringen i mange år, og frigjorde seg i 1964. Frigjøringen har gitt landet nye muligheter, men også nye utfordringer. Zambia har vært ett land styrt av ett undertrykkende regime, og etter frigjøringen er det blitt jobbet hardt med å bygge nasjonen (Taylor, 2006). Zambia er ett land under utvikling. Det blir regnet som å være ett av verdens mest fattige land når man måler ut ifra bruttonasjonalprodukt per innbygger. Bruttonasjonalprodukt er summen av varer og tjenester ett land produserer, hvor varer som er brukt i produksjonen er trukket fra (FN-sambandet, 2012). Landets viktigste inntektskilde har i mange år vært kobber, og deres økonomi har vært svært avhengig av den internasjonale kobberindustrien. De siste årene har landet hatt en økonomisk vekst, men det er fortsatt et land hvor økonomien ikke strekker til, og mange av innbyggerne er fattige og uten arbeid (FN-sambandet. 2012). I følge en undersøkelse NORAD gjorde i 2002 var om lag 86% av befolkningen under fattigdomsgrensen, mens 50% var arbeidsledige (NORAD, 2003). Zambia er ikke en velferdsstat, og de velferdssystemene som finnes har ikke mulighet til å hjelpe alle. Zambia har flere samfunnsproblemer som påvirker store deler av befolkningen, og med dårlig økonomi må de velge hvem som får hjelp. F.eks. har HIV/AIDS epidemien rammet landet hardt, og mange barn er foreldreløse og trenger omsorg. Andre alvorlige sykdommer er også utbredt, og mange trenger hjelp økonomisk for å kunne oppsøke lege. Zambias økonomiske situasjon skaper også en utfordring i forhold til å opprettholde kvaliteten på offentlige institusjoner som sykehus og skoler (Lindstrand, Bergström, Rosling, Rubenson, Stensön & Tylleskär, 2006). I FN's tusenårs mål nr.3, står det at man ønsker at alle barn skal ha tilgang på, og mulighet til å fullføre utdanning av god kvalitet (United Nations, 2011). Dette er dessverre ikke tilfelle i Zambia enda. I følge NORAD (2009) sine undersøkelser er om lag 25,2 % av befolkningen mellom 15-24 år analfabeter. Mange barn må slutte på skolen fordi de ikke har penger til å betale skoleavgift, uniform o.l. Det er også ett problem at jenter slutter tidligere på skolen på grunn av giftemål og graviditeter (Taylor, 2006). Også mennesker med funksjonshemninger får ofte ikke

fullført en utdanning. Det finnes ingen reliable tall på hvor mange dette gjelder, men det er ett kjent problem i flere lav og middels inntekt land (Global Campaign for Education, 2014). I The post, som er en nasjonal avis i Zambia, sto det en artikkel som kan bekrefte dette utsagnet. En rektor oppfordrer foreldre til utviklingshemmede barn med å slutte å holde dem skjult hjemme, og ikke nekte dem å adgang til utdanning og andre sosiale behov. Han kommer samtidig med en oppfordring til læringsinstitusjoner som har avdelinger for spesial pedagogikk. Han mener de må finne bedre intrastrukturelle løsninger som passer funksjonshemmede, så utdanning kan bli en realitet også for dem (Bwalya, 2014). Zambiske myndigheter har gitt uttrykk for at de ønsker å inkludere funksjonshemmede i skolen, og har skrevet om dette i nasjonale retningslinjer. Retningslinjene sier at læringsinstitusjonene skal sørge for at utdanningen tilrettelegges, og de skal bruke passende ressurser som gir god kvalitet på læringen. Mennesker med utviklingshemming og andre med funksjonsnedsettelse som ikke kan få utbytte av vanlig utdanning blir sendt til spesial skoler, hvor de får alternative læreplan som passer deres nivå. Lærerutdanninger burde også ha spesialpedagogikk på pensum, så lærere tilegner seg nødvendig kunnskap, ferdigheter, positive holdninger og verdier innen dette feltet (Ministry of education, science, Vocational training and Early education, 2013). Det som blir ansett som spesielt viktig å ha fokus på innen utdanning på disse spesial skolene er ADL- ferdigheter (Activity of daily living), da dette forbereder dem på å mestre situasjoner på daglig basis. I retningslinjene står det skrevet at utdanning er ett viktig verktøy for å forberede ett individ til voksen livet, og for nasjonal utvikling. Rådgivning og veiledning må gis for å produsere ett vel balansert individ som kan passe inn i samfunnet, og som bidrar positivt for ens eget beste, og for storsamfunnet (Ministry of education, science, Vocational training and Early education, 2013).

3.2.1 Zambisk kultur, verdier og normer

En norm skriver Schiefloe (2011) er en forventning samfunnet har i forhold til hvordan en skal oppføre seg. Mens en verdi beskriver han som noe en ser på som viktig og ønskelig, eller rett og galt. Innad i samme kultur forventes det at medlemmene har en rekke felles verdier som alle aksepterer. Felles verdier innad i en kultur betegner Dahl (2013) som essensialistiske verdier, og disse verdiene gjør det mulig å finne kriterier så en kan sammenlikne land.

Schwartz (2004) har gjort en undersøkelse om kulturell verdiorientering i forskjellige deler av verden. Denne undersøkelsen viser at Zambia har en kultur som setter pris på hierarki og sosial forankring. De setter derfor pris på autoriteter og ydmykhet. Med sosial forankring

følger verdier som sosial orden, lydighet og respekt for tradisjoner. I Zambia er det mye fokus på sosiale klasser, og det er store forskjeller mellom fattig og rik. Det er viktig å vise personer av høyere rang enn deg respekt, adlyde deres ordre og være ydmyk (Taylor, 2006). Familien er også svært viktig og det er vanlig med storfamilier hvor tanter, onkler, bestemødre osv. er omtrent like mye innblandet i barnets liv som foreldrene. Også innen familien er hierarkiet synlig. De eldste blir ansett som overhodet i familien, og menn har høyere rang enn kvinner. Alle innen familien har hver sin sosiale rolle og tradisjonelle oppgaver som tilhører denne rollen. I storfamiliene, skal barna vise respekt og adlyde de eldre i familien (Dahl, 2013). Zambia regnes som å være ett kollektivistisk samfunn, og man ser på mennesker mer som en enhet i en gruppe, enn ett enkelt individ (Schwartz, 2004).

Når man ser på de verdiene som er essensielle i Zambia kan det tyde på at denne nasjonen passer inn i Inglehart og Bakers (2000) kategorisering av tradisjonelle samfunn. Ut i fra deres undersøkelser om verdier i tradisjonelle samfunn, har de funnet at det er liten toleranse for mennesker som er annerledes. De skriver også at i samfunn med lite grad av sikkerhet, prioriterer menneskene økonomisk og fysisk sikkerhet før alle andre mål i livet, som f.eks. realisere seg selv, skaffe seg gode sosiale relasjoner osv. Familien er og høyt prioritert i tradisjonelle samfunn, så det er også noe av det viktigste i livet å gjøre familien fornøyd selv om det skulle gå utover egen lykke. Barn skal elske og respektere foreldrene sine uavhengig av deres oppførsel, og foreldrene skal ta hånd om og oppdra barna sine. Inglehart og Baker (2000) nevner også at de fleste tradisjonelle samfunn er svært opptatt av religion, og i Zambia er det kristendommen som står sterkest (Taylor, 2006).

3.3 De undertryktes pedagogikk

Pedagogen Freire (2009) skriver om hvordan undertrykkelse kan opprettholdes gjennom en undervisnings og opplærings metode han kaller for banking metoden. Gjennom denne metoden kan de som undertrykker sørge for at de undertrykte får en falsk opplevelse av verden som støtter opp under undertrykkingen som noe normalt eller nødvendig. Banking metoden bygger på ideen om at læreren sitter med all kunnskapen og skal dele dette med elevene, mens elevene blir ansett som kunnskapsløse og skal kun lytte å ta innover seg det læreren forteller. Det er lite rom for diskusjon eller egne oppfattelser, læreren forklarer elevene hvordan verden er og hvordan den skal forstås. Læreren forteller mens elevene lytter, memorerer og repeterer det læreren sier. Metoden gir lite rom for at elevene skal utvikle ferdigheter som å tenke selv eller tenke kritisk over tilværelsene.

Banking metoden kan fungere som ett undertrykkende verktøy fordi den ikke åpner for diskusjon om ulike syn på tilværelsene. Mennesker blir fortalt hvordan verden er, og hvordan de skal forstå den. Dette åpner dermed døren for å lære mennesker om verden i ett slik perspektiv at de godtar å bli undertrykket, eller slik at de ikke innser de blir undertrykket. Banking metoden gjøre så de undertrykte lettere godtar hvordan tilværelsene er, uten å sette spørsmålstegn ved hvorfor det er slik, eller om det kunne vært annerledes.

3.4 Utviklingshemming

En utviklingshemming fører til mangelfull eller stagnert utvikling, og dette får konsekvenser for individets kognitive tilstand. Personer med utviklingshemming vil ofte ha problemer med ferdigheter som læring, hukommelse, oppmerksomhet, språkforståelse, tenking og tilpassing. På grunn av dette får mange utviklingshemmede problemer med å tilfredsstille samfunnets krav (Grøsvik, 2009). Verdens helseorganisasjon definerer utviklingshemming slik:

«Intellectual disability means a significantly reduced ability to understand new or complex information and to learn and apply new skill (impaired intelligence). This results in a reduced ability to cope independently (impaired social functioning), and begins before adulthood, with a lasting effect on development» (WHO, u.å).

3.5 ADL-aktiviteter

ADL-aktiviteter står for Activities of daily living. ADL-aktiviteter omfatter alle handlinger vi gjør i daglig livet, og dette kan være alt fra å spise mat til og kunne kjøre bil til jobb. Har man kunnskap og erfaring nok til å kunne gjennomføre en ADL-aktivitet betegner vi det som å ha en ADL-ferdighet. Mestring av slike ferdigheter bidrar til overlevelse, selvstendighet og sosialisering. Det er vanlig å dele ferdighetene inn i Personlige og instrumentelle ferdigheter. Personlige ADL er de mer personlige aktivitetene vi gjør gjennom en dag, som f.eks. dobesøk, spise mat, personlig hygiene osv. Det er også disse aktivitetene som har mest betydning for vår egen overlevelse. Instrumentell ADL er mer krevende ferdigheter som har mer betydning for selvstendighet og sosialisering. Eksempler på instrumentelle aktiviteter er å kunne bruke en telefon til å ringe, lage mat, vaske hus o.l. (Tuntland, 2006).

4.0 Empiri

Empiri er erfaringer som er gjort på grunnlag av vitenskapelige undersøkelser om forhold i samfunnet (Dalland, 2012). Jeg vil nå presentere ett utvalg av data jeg har fått gjennom intervjuene med mine informanter. Utvalg av data er gjort på grunnlag av hvilken informasjon som belyser problemstillingen.

4.1 Hva lærer utviklingshemmede på skolen i Zambia?

Jeg var interessert i å finne ut hva informantene mente var viktig at de utviklingshemmede lærte i forhold til at de skal klare seg i samfunnet senere. Alle informantene trakk frem ADL-ferdigheter som mest relevant å lære elevene, og de mente at dette var hovedfokuset på skolen. Alle tre nevnte at ADL-trening kan bidra med at elevene blir mer selvstendige og mer sosialt akseptert i samfunnet. De sa at skolen bidro med at elevene lærer seg å snakke og sosialisere seg, samt bedre elevenes motoriske ferdigheter.

Jeg spurte videre hvilke ADL-ferdigheter de anså som viktigst at elevene lærer, og informantene trakk frem mye av de samme ferdighetene. De nevnte ferdigheter som matlaging, sying, snekring og dyrking av grønnsaker. Når jeg spurte hvorfor de mente dette var gode kunnskaper for dem å ha, sa alle at det var med på å gjøre dem mer selvstendige. Amy og Helen nevnte også at det kunne bidra til økonomisk selvstendighet og overlevelse ved at de kan lage ting å selge, eller som de kan ha nytte av selv.

Alle mine informanter problematiserer at det er mangel på ressurser på skolene. De sier de ikke har utstyret de trenger for å gjøre ADL-aktiviteter i praksis med barna, og de har ikke gode nok bygninger eller nok lærere. Iren sier:

“We don't have a lot of those equipment's we need to teach them skills. Sometimes they need to see for themselves how things are done to understand, but we do not always have the opportunity”.

Helen nevner at de snakker mye med dem om ADL-aktiviteter. Dette har jeg også observert gjennom min praksis. Det er mye snakk om hvordan de skal gjøre ting, som å pusse tenner, stelle seg selv osv., men det blir ikke gjennomført i praksis. Helen og Amy problematiserer også motivasjonen hos lærerne. Begge poengterte at det er demotiverende når de har for lite ressurser, og det er vanskelig å rekruttere lærere innen «special needs». Helen stiller også spørsmål ved lønnen lærerne får. Hun sier: *“We are not even motivated. We get the same pay*

as others. There is a lot of work, but little motivation. So there are few teachers who wish to teach in special needs».

Under mine observasjoner har jeg også fått inntrykk av at det mangler motivasjon hos lærerne, og jeg har sett at de konsentrerer seg for det meste om de flinkeste elevene. Amy bekreftet dette inntrykket da jeg spurte om hva de gjør hvis elever har problemer med å lære enkelte ferdigheter på skolen. Hun sa:

“Teachers often don` t concentrate on them. The reason when students don` t learn may be because the teacher is not helping enough. Some do not have time to care about those who learn slowly, and forget those who` s not so smart. We` re supposed to be five students per teacher, but in reality there are more”.

Jeg stilte også spørsmål om hvilke metoder lærerne brukte i undervisningen, og om den var individuelt tilpasset. Her var det litt delte meninger. Amy mente undervisningen var lite tilpasset hver enkelt elev, mens Helen og Iren mente undervisningen var individorientert, og hver elev hadde egen undervisningsplan. Gjennom mine observasjoner fikk jeg inntrykk av at det var lite individuelt tilpasset opplegg for elevene. De fikk litt forskjellige oppgaver når de skulle arbeide individuelt, ellers foregikk undervisningen samlet hvor alle fikk samme undervisningsopplegg. I mine øyne minnet undervisningen mye om banking metoden. Læreren sto fremme i klasse rommet og skrev på tavlen eller sa hva elevene skulle si, mens elevene gjentok eller skrev av. Jeg fikk også inntrykk av at lærerne hadde standard svar som elevene måtte gi, ellers fikk de beskjed om at de svarte feil. Jeg observerte en episode hvor læreren hold opp to fotballer og ba elevene beskrive dem. En av elevene svarte at den ene var liten og den andre var stor. Selv om dette i realiteten er sant fikk hun kun beskjed om at svaret var feil, fordi læreren var ute etter å høre at den ene var liten og den andre var mindre.

Alle informantene sier de mener at skolen bidrar med noe viktig for utviklingshemmede, og at de bedrer deres sjanser i livet. De hevder at utviklingshemmede som går på skolen er heldige, når flesteparten av dem ikke får denne muligheten i Zambia. Det nevner ulike årsaker til dette: Det er for få skoler for mennesker med spesielle behov, så alle får ikke plass. Mange familier har heller ikke råd til å sende utviklingshemmede barn på skolen. I noen tilfeller er det også holdningene bland folk som gjør at foreldrene heller velger å gjemme utviklingshemmede barn hjemme enn å sende dem på skole.

4.2 Hvilke mulighet har utviklingshemmede til å klare seg i det Zambiske samfunn?

Jeg var interessert i å finne ut hvilke muligheter informantene mente utviklingshemmede har i forhold til å klare seg i det Zambiske samfunnet. Det jeg var spesielt interessert i å vite mer om var hvordan de klarer seg økonomisk og hvordan de aksepteres i samfunnet.

Jeg spurte mine informanter om hvor sannsynlig det var at en med utviklingshemming fikk betalt arbeid. Samtlige av informantene mente at det var svært liten sannsynlighet for dette. Konkurransen er for stor. Amy forklarte det slik: *“They can't rely on such a person and give them a good position”*. Helen nevner at de allikevel kan ha en liten mulighet til å skaffe egen inntekt hvis de blir flinke innen ADL-aktiviteter som å sy, snekre, dyrke grønnsaker o.l. Lager de fine ting vil folk kjøpe det av dem mente hun. Jeg spurte videre om hvilken muligheter utviklingshemmede hadde for å klare seg hvis de ikke fikk noe betalt arbeid. Alle informantene nevner at familien er viktig, og som regel er det de som må forsørge dem selv etter de er voksne. Amy sa: *“When a family gets a member who is intellectually impaired it is considered to be a lifetime problem”*

Informantene sier videre at familiene ikke alltid har mulighet til å ta seg av dem på grunn av bl.a. fattigdom. De har kanskje mange barn, og klarer ikke ta seg av alle. Amy kommenterte også at mange utviklingshemmede kommer fra fattige familier som har flere barn, og da prioriterer foreldrene heller å ta vare på de barna med best forutsetninger. Dette er fordi de kanskje kan få en god jobb som voksne, og har da kan de forsørge foreldrene når de er for gamle til å arbeide selv. Hvis familien ikke har mulighet til å ta seg av de utviklingshemmede selv, mente alle informantene at de mest sannsynlig havnet på gata som tiggere. Ender de opp på gata påsto de at slaget var så godt som tapt. Amy sa at de fleste endte opp med å dø. Helen påsto at utviklingshemmingen ble større hvis de havnet på gata. Hun sier: *“The disability get worse. They can't take care of themselves, and make themselves look presentable. People starts seeing them as mad persons”*.

Jeg spurte informantene om de trodde mennesker med utviklingshemming kunne få nytte av det de hadde lært på skolen selv om det endte på gata. Meningene var delt. Amy mente de kunne få utbytte av det ved at de kunne lage mat til seg selv, og kanskje lage noe å selge så de ikke alltid måtte tigge. Helen mente ferdighetene ville gå tapt. Hun sa at det er ingen på gata som bryr seg om dem, derfor vil de slutte å stelle seg og bruke andre ferdigheter de lærer på skolen. På denne måten blir de ustelt, syke og funksjonsnedsettelsen blir verre mente hun.

Jeg spurte også mine informanter om det fantes noen velferdsordninger for familier som har utviklingshemmede barn, så de får bedre vilkår for å ta seg av dem. To av informantene bekrefter at det eksisterer, men Amy mener det ikke er effektive. Velferdsordningene når ikke de som virkelig trenger hjelp. Hun sier at det er avhengig av hvem man kjenner og hun nevner som eksempel at hvis man kjenner sjefen på sosial kontoret får man hjelp. Kjenner man ikke rett mennesker får man heller ikke hjelp hevder hun.

Da jeg undersøkte hvilke syn folk har på utviklingshemming i Zambia brakte to av informantene på banen at det var mye feiloppfatninger blant folk. Dette var spesielt blant fattige og de med lav utdanning. Både Amy og Iren sier at mange mener at mennesker med utviklingshemming er forhekset, og man må holde seg unna dem. Dette gjelder også innad i nærmeste familie. Disse feiloppfatningene medfører at mange utviklingshemmede nektes å gå ut i samfunnet, og blir fratatt rettigheter som utdanning og ett sosialt liv. Iren nevner også at i fattige familier kan det være vanskelig å få hjelp fra andre i familien på grunn av manglende kunnskap og feiloppfatninger. Hun sier at dette fører til at fattige familier har mindre ressurser i forhold til å ta seg av medlemmer med utviklingshemming. Jeg spurte informantene om hvilken sosial status utviklingshemmede kunne forvente å ha i samfunnet. Alle kunne bekrefte at de som regel hadde lav status, men dette ble også påvirket av hvor velstående familie de kom fra. De fra mer velstående familier har høyere status, men Amy nevnte at de aller fleste med utviklingshemming kommer fra fattige familier og får en lav sosial status i samfunnet. Informantene mente også det er avgjørende hvor utalt utviklingshemmingen er. De med lettere utviklingshemming aksepteres mye mer enn de med større utviklingshemminger. Helen sier de er opptatt av å lære barna ADL-ferdigheter så de kan holde seg rene. Hun nevner at de sørger for at barna tar ansvar for at de klipper håret, klipper negler, vasker seg og har rene klær osv. Dette er viktig for at de skal bli sosialt akseptert mener hun. Går de rundt og ser skittene ut sa hun de vil bli oppfattet som gale personer. Jeg har selv observert hvordan de tar for seg en og en elev, og skjenner på de hvis de f.eks. har lange negler eller skittene klær. Jeg har også sett at læreren har mye fokus på at barna skal godta dem som en autoritet, og det virket for meg som at det var viktig at barna viste dem respekt og adlød ordre fra dem.

5.0 Drøfting

I denne delen belyser jeg problemstillingen ut ifra teori og det datamaterialet jeg fikk gjennom mine informanter.

5.1 Hva lærer utviklingshemmede på skolen i Zambia?

Samtlige av mine informanter trekker frem at barna bør lære ADL-aktiviteter, og at dette er avgjørende for at de skal klare seg i samfunnet. I retningslinjer fra den Zambiske regjeringen er det også skrevet at elever med spesielle behov skal lære å mestre ferdigheter de trenger på daglig basis. I følge Tuntland (2006) er ADL-ferdigheter viktig å lære, når de bidrar til mestring av hverdagen. Hun skriver at fokus på ADL-ferdigheter er avgjørende, fordi det innebærer å kunne gjennomføre aktiviteter for å overleve, som f.eks. å spise eller gå på do. Hun skriver også at slike ferdigheter gjør mennesker mer selvstendig, og mange ferdigheter gir muligheten til å sosialisere seg. Det kan altså være hensiktsmessig å fokusere mest på å lære utviklingshemmede elever ADL-ferdigheter når dette kan gi dem en bedre sjans til å bli selvstendige og for å overleve. Det kan også bidra med at de lærer seg ferdigheter så de kan sosialisere seg, og bli sosialt akseptert i samfunnet. Tuntland (2006) skriver at ADL-aktiviteter omfatter alle aktiviteter som gjøres gjennom en dag. Spørsmålet blir da hvilken ADL-ferdigheter som skolen prioriterer å lære barn med utviklingshemming. Ferdighetene må prioriteres i forhold til hva som kan bidra mest til at utviklingshemmede klarer seg i samfunnet. Informantene har trukket frem ADL-ferdighetene matlaging, syng, snekring, dyrking av grønnsaker, og mente at disse var viktige når de hjelper utviklingshemmede å overleve. Enten ved at de fikk økonomisk inntekt, eller ved at de kunne få nytte av egenskapene for å lage noe til seg selv. Jeg har også observert at de har mye fokus på ADL-ferdigheter som handler om å stelle seg selv. Ut fra hva informantene sier, ser det ut som de fokuserer på de ADL-ferdighetene som bidrar til overlevelse, og som kan hjelpe dem til å bli bedre akseptert i samfunnet.

Selv om alle informantene så viktigheten av å lære barna ADL-ferdigheter sier de det er ett problem at de mangler ressurser for å lære barna de mest nødvendige ADL-ferdighetene. De har ikke utstyr så de kan øve, og de har ikke lærere nok. Helen og Amy nevner også mangel på motivasjon fra lærerens side, noe jeg også kan bekrefte gjennom mine observasjoner. Det var lite engasjement fra lærerne, og hvis elever ble hengene etter gikk de bare videre. Som Amy poengterte, det er lettere å bare fokusere på de elevene som er flinke når det tar mindre tid, og de rekker å gå igjennom mer. Kanskje er dette og en måte å gi noen av elevene mulighet til å klare seg, selv om de ikke kan hjelpe alle. I en klasse med mange elever og få lærere kan det bli en utfordring å lære barna de viktigste ADL-ferdighetene hvis alle skal henge med. Uten utstyret som trengs blir det også vanskelig å lære bort ferdighetene til utviklingshemmede. Jeg har observert at lærerne ofte foreller om ulike ADL-aktiviteter i

undervisningen, men det blir ikke praktisert. Grøsvik (2009) skriver at mennesker med utviklingshemming har problemer med læring, oppmerksomhet, konsentrasjon, tenking og språkforståelse. Når språkforståelsen er redusert, er det ikke sikkert de utviklingshemmede forstår hva læreren snakker om når de forteller om ulike ADL-aktiviteter. Derfor kan det bli vanskelig for utviklingshemmede å lære hvis kunnskap kun overføres muntlig. Selv om det er fokus på å lære utviklingshemmede ADL-ferdigheter på skolen, ser det ikke ut som det alltid er gjennomførbart i praksis. Ut fra hva informantene forteller, kan det virke som at skolens mangler på resurser påvirker deres muligheter til å forberede utviklingshemmede til å møte det Zambiske samfunn i en negativ retning. Er dette tilfelle, vil det si at resurs mangel fører til at barna går glipp av å lære viktige ADL-ferdigheter. Ut fra hva Tuntland (2006) skriver vil dette igjen påvirke deres mulighet til å bli selvstendige, til å overleve og sosialisere seg. Uten nødvendige ADL-ferdigheter blir de mer avhengig av at andre tar hånd om dem, noe informantene mener ikke er gitt i Zambia.

To av informantene hevder de har en del en til en undervisning som er individuelt tilpasset elevene. Jeg har derimot observert at dette i mindre grad er tilfelle, og mesteparten av undervisningen foregår med hele klasse samlet hvor de bruker banking metoden. Freire (2009) hevder at denne type undervisning er med på å opprettholde undertrykkelse. Schwartz (2004) skriver at Zambia er ett samfunn hvor hierarki er viktig, og sosial status har stor betydning. De med lavere sosial status skal være ydmyke og adlyde de i hierarkiet med høyere posisjon enn dem selv. Mine informanter hevder at utviklingshemmede som regel har lavere sosial status enn andre i samfunnet, men det kommer også an på hvor velstående familien deres er. Informantene sier også det at de flest utviklingshemmede vokser opp i fattige familier. Er dette tilfelle vil det si at de fleste utviklingshemmede har lav sosial status. For å følge de sosiale normene i det Zambiske samfunn må de da kunne innordne seg etter hierarkiet. De må lære seg å være ydmyke og adlyde de av høyere rang. Det kan tenkes at banking metoden bidrar til at de lærer og følger disse normene. Kanskje lærer de igjennom denne metoden at læreren som en autoritet «alltid har rett», og de må adlyde autoriteten. Gjennom mine observasjoner har jeg fått med meg at lærerne legger mye vekt på at elevene skal vise dem respekt, og adlyde ordre fra dem. Det er grunn til å tro at de kan få bruk for disse ferdighetene i møte med andre mennesker i samfunnet. Det kan kanskje bidra til at de blir mer sosialt akseptert når de klarer å innordne seg og følge normene i forhold til den sosiale rangeringen i hierarkiet.

5.2 Hvilke mulighet har utviklingshemmede til å klare seg i det Zambiske samfunn?

I Zambia er arbeidsledigheten høy (NORAD, 2003). Alle informantene mente det var så godt som umulig for utviklingshemmede å skaffe seg betalt arbeid selv etter skolegang. Til det er konkurransen for stor. De mener derfor det er liten mulighet for dem å bli økonomisk uavhengige, selv om Helen nevner at hvis de blir flinke innen noen aktiviteter som f.eks. å sy eller dyrke grønnsaker har de en liten mulighet. Det blir i midlertid ett problem igjen å lære barna disse ferdighetene da de ikke har ressurser som trengs. Ut fra hva informantene sier virker det som det er lite skolen kan bidra med for at utviklingshemmede skal bli økonomisk uavhengige. Spørsmålet er om det er slike ferdigheter skolen burde konsentrere seg om å lære dem, hvis mulighetene for å bli økonomisk uavhengige likevel er så godt som null. Kanskje ville det vært bedre for dem om skolen konsentrere seg mer om å lære bort ferdighetene som gjør dem i stand til å stelle og ta vare på seg selv, eller som bidrar til at de blir bedre akseptert sosialt i samfunnet. Blir de mer akseptert i samfunnet, kan det også tenkes at sannsynligheten for at noen tar seg av dem er større. På en annen side mener en av informantene at i noen tilfeller kan disse ferdighetene bidra til en økonomisk inntekt for dem. Prioriteres det å ikke lære utviklingshemmede disse ferdighetene, blir de også fratatt en mulighet som kan føre til økonomisk selvstendighet for dem.

I de tilfellene utviklingshemmede ikke blir økonomisk uavhengige, vil de ha behov for hjelp fra andre. Zambia er ett land med dårlig økonomi, og staten har ikke muligheter til å hjelpe mennesker med utviklingshemming på samme måte som hjemme i Norge (Lindstrand, Bergström, Rosling, Rubenson, Stensön & Tylleskär, 2006). Amy nevner at det finnes noen velferdssystemer ment for de med spesielle behov, men de er ikke effektive. Informantene sier det er vanlig at familien tar seg av de utviklingshemmede, selv etter de er voksne. Dette samsvarer med hva Taylor (2006) og Inglehart & Baker (2000) skriver om hvor mye familien betyr i Zambia. Familien er viktigst, og noe av det viktigste i livet er å gjøre familien fornøyd selv om det går utover egen lykke. Ut ifra Schwartz (2004) sine undersøkelser er Zambia ett samfunn som blir regnet som kollektivistisk, og mennesker blir ansett som en del av en gruppe heller enn ett enkelt individ. Den utviklingshemmede blir kanskje ansett som en del av en familie, ikke ett enkelt individ som må klare seg selv. Selv om familien ofte tar seg av medlemmer med utviklingshemming, forteller informantene at det ikke er sjeldent at utviklingshemmede havner på gata uten muligheter til å klare seg. NORAD (2003) sine undersøkelser viser at det er svært mange som lever under fattigdomsgrensen i Zambia. Som Amy forteller vokser de fleste utviklingshemmede opp i fattige hjem, og de har kanskje

mange barn uten mulighet til å ta seg av alle. Foreldrene satser kanskje på de barna de mener kan bli noe og som kan tjene penger, og da faller de utviklingshemmede barna utenfor. Inglehart & Baker (2000) skriver i sin undersøkelse at i samfunn med liten grad av sikkerhet slik som i Zambia, prioriteres økonomisk og fysisk sikkerhet før alt annet. Prioriterer foreldrene barna etter sannsynligheten for at de får en betalt jobb som voksne, kan dette forstås som en prioritering av økonomisk og fysisk sikkerhet i deres tilfelle. Som informantene sier kan barna som får en betalt jobb ta seg av foreldrene når de er gamle, og ikke lengre kan ta hånd om seg selv. På denne måten kan utviklingshemmede bli diskriminert ut av familien, og når det da heller ikke er noen velferdssystem som har mulighet til å hjelpe, ender de på gata. Informantene mente at de fleste endte opp med å tigge, men noen fikk også nytte av ADL-ferdigheter de har lært på skolen. De kan lage mat til seg selv osv. Hvis de er heldige kan noen også klare å få litt inntekt ved å lage eller dyrke ting. Men som alle informantene sa var det lite håp for dem hvis de først var havnet på gata. Som Helen kommenterte ville da funksjonsnedsettelsen bli større, fordi de har ikke mat nok til å klare seg, de slutter å stelle seg og folk bryr seg ikke om dem. Til slutt vil folk bare se på dem som gale mennesker.

Ett annet aspekt som kan påvirke utviklingshemmedes muligheter i Zambia, er samfunnets syn på utviklingshemming. Alle informantene trekker frem dette som ett problem, hvertfall blant fattige i Zambia. De sier at mange har for lite kunnskap, og mener at utviklingshemmede er forhekset. Derfor velger de å holde seg borte fra dem. Dette får igjen konsekvenser fordi familier som har barn med utviklingshemming ikke får hjelp fra andre, og dermed klarer de ikke å ta hånd om barnet. Informantene sier det også finnes tilfeller hvor det er misoppfatninger inne i nærmeste familie, og de holder utviklingshemmede skjult for samfunnet. Det var også skrevet en artikkel om dette i en av de nasjonale Zambiske avisene. Der var det poengtert at man ved å gjemme utviklingshemmede fratok dem muligheten til å gå på skole, og få dekket sine sosiale behov (Bwalya, 2014). Det er grunn til å tro at når barna holdes vekk fra samfunnet og skolen på den måten, reduseres også deres mulighet til å klare seg i samfunnet senere hvis familien ikke har mulighet til å ta hånd om dem lengere. Inglehart & Baker (2000) nevner også at i tradisjonelle samfunn som i Zambia er toleransen lav for de som er annerledes. Informantene bekrefter også dette. De sier det er lettere å bli akseptert for dem som har lavere grad av utviklingshemming, altså samfunnet aksepterer lettere de som fungerer mest normalt. Noen av informantene trekker også frem hvordan de forsøker å lære barna ADL-ferdigheter for at de skal bli bedre sosialt akseptert i samfunnet. Helen sier blant

annet at de er opptatt av at barna skal lære seg å holde seg rene, ha stelt hår og negler, ta vare på utseende så de ser ordentlig ut. Hvis de ikke gjør dette vil folk se på dem som gale. Kanskje er fokus på dette en strategi for at utviklingshemmede skal lære seg å tenke på utseende på en slik måte at de skiller seg minst mulig ut.

Ut fra hva informantene forteller virker det som skolen har en strategi hvor de lærer barna ADL-ferdigheter for å forberede dem på å møte det Zambiske samfunn. Det virker imidlertid som det er mange faktorer som spiller inn på hvordan utviklingshemmede vil klare seg i samfunnet som skolen ikke klarer å gjøre noe med, eller ikke tar hensyn til. Informantene sier at utviklingshemmede har små muligheter til å bli økonomisk uavhengige, og hvis familien eller andre da ikke har muligheten til å ta seg av dem har de tapt. Ut fra hva informantene sier, forstår jeg det slik at skolen ikke klarer å forberede alle utviklingshemmede i tilstrekkelig grad til at de klarer seg i det Zambiske samfunn. Men skolen bedrer muligheten for noen av barna. Dessverre er situasjonen i Zambia at de fleste utviklingshemmede barn ikke får skolegang (Global Campaign for Education, 2014). Dette bekrefter også informantene. Disse barna mister da kanskje muligheten til å lære viktige ferdigheter som kunne hjulpet dem til å få ett lettere og bedre liv.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt 3 læreres synspunkter på hvordan skolen forbereder utviklingshemmede elever til å klare seg i det Zambiske samfunnet. Jeg har da sett på hva elevene lærer, i sammenheng med hvilke muligheter de har til å klare seg i Zambia. Lærerne mener det er ADL-ferdigheter som er mest relevant for utviklingshemmede å lære, når det øker deres mestringsmuligheter i hverdagen og med det øker deres sjanser for å klare seg i samfunnet. De trakk frem at mange ADL-ferdigheter kan bidra til overlevelse og selvstendighet for utviklingshemmede ved at de kan lage noe til eget bruk, eller som de kan selge å få penger for. Informantene mener også at skolen lærer barna viktige ferdigheter som gjør til at de blir mer sosialt akseptert i samfunnet.

Ut fra hva informantene sier bedrer ADL-ferdigheter utviklingshemmedes muligheter til å klare seg i samfunnet. Det virker imidlertid slik at det er ett problem for skolene å lære bort disse ferdighetene til barna, fordi de mangler viktige ressurser. Dermed går mange utviklingshemmede glipp av viktig kunnskap. Det er derfor uklart om skolen bidrar til at flertallet av utviklingshemmede som får skolegang klarer seg i det Zambiske samfunn. De

hjelper kanskje noen, men de hjelper langt fra alle. Det kan altså se ut til at skolene på papiret forbereder utviklingshemmede til å klare seg i det zambiske samfunn, men det er ikke alltid det er tilfelle i praksis.

7.0 Litteratur

Bwalya, P. (2014, 07.03). Don't hide disabled children, head teacher urges parents, *The Post*.

Hentet fra: http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=45964&highlight=disabled

Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: Innføring i interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal

Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving for studenter 5. utg.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Freire, P. (2009). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

FN-sambandet. (2012). *BNP per innbygger*. Hentet 09.03. 2014, fra:

<http://www.globalis.no/Statistikk/BNP-per-innbygger>

FN-sambandet. (2012) . *Zambia: Republikken Zambia*. Hentet 09.03.2014, fra:

<http://www.globalis.no/Land/Zambia>

Global Campaign for Education (2014). *Equal right, Equal opportunity: Inclusive education for children whit disabilities*. Hentet 06.03.2014, fra:

http://campaignforeducation.org/docs/reports/Equal%20Right,%20Equal%20Opportunity_WEB.pdf

Grøsvik, K. (2009). Diagnostisering av utviklingshemming hos barn. Eknes, J. Bakken, K.L.

Løkke, J.A. & Mæhle. I.(red). *Utredning og diagnostisering: Utviklingshemming, psykiske lidelser og atferdsvansker*. Oslo: Universitetsforlaget.

Inglehart, R. & Baker, W.E. *Modernization, cultural change, and the persistence of*

traditional values. Hentet 28.02.2014, fra:

<http://my.fit.edu/~gabrenya/cultural/readings/Inglehart-Baker-2000.pdf>

Johannessen, A., Tufte, P.A & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til*

samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Abstrakt forlag.

Lindstrand, A., Bergström, S., Rosling, H., Rubenson, B., Stensön, B. & Tylleskär, T. (2006).

Global health: an introductory textbook. Lund: studielitteratur

Ministry of education, science, Vocational training and Early education. (2013). *Zambia:*

Education curriculum Framework 3013. Lusaka: Curriculum Development Center

NORAD. (2003). *Utviklingssamarbeid med Zambia*. Hentet 15.04.2014, fra:

http://www.norad.no/no/resultater/publikasjoner/publikasjon/_attachment/107644?_download=true&_ts=11ebb220103

NORAD. (2009). *Zambia*. Hentet 15.04.2014, fra:

www.norad.no/_attachment/206753/binary/144538?download=true

Schwartz, S.H. (2004). Mapping and interpreting cultural differences around the world.

Vinken, H., Soters, J. & Ester, P. (red). *Comparing cultures: Dimensions of culture in a comparative perspective*. Boston: Brill Leiden.

Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse. 2. Utgave.*

Bergen: fagbokforlaget

Taylor, S.D. (2006) *Culture and customs of Zambia.* London: Greenwood press.

Tjora, A. (2011). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tuntland, H (2006) *En innføring i ADL: Teori og intervensjon.* Høyskoleforlaget,

Kristiansand.

United Nations. (2011) *The Millennium Development Goals Report 2011.* Hentet 28.02.2014, fra:

[http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2011/11-31339%20\(E\)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf](http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2011/11-31339%20(E)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf)

World Health Organization. (u.å). *Definition: Intellectual disability.* Hentet 05.03.2014, fra:

<http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/news/news/2010/15/childrens-right-to-family-life/definition-intellectual-disability>